

Konya Veremle Savaş Derneği'nin İz Bırakan Kurucusu: Mümtaz Bahri Kuru*

The Founder Who Left a Mark on Tuberculosis Association: Mümtaz Bahri Kuru

Berna Eraymanⁱ, Serap Şahinoğluⁱⁱ

ⁱUzm. Dr. Tıbbi Mikrobiyoloji; Doktora Öğrencisi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tıp Tarihi ve Etik AD.

<https://orcid.org/0000-0002-1980-7328>

ⁱⁱProf. Dr., Ankara Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Tıp Tarihi ve Etik AD. <https://orcid.org/0000-0003-4462-2402>

ÖZ

Amaç: Bu çalışmada, 1948'de dönemin biyopolitikalarına uygun olarak faaliyetine başlayan Konya Veremle Savaş Derneği'nin kurucusu ve bu alanda topluma yaptığı katkılar ile saygın ve seçkin bir insan olan Mümtaz Kuru'nun toplumun genelinde tanınırlığının artırılması, mücadeledeki liderlik ve adanmışlığının görünür kılınması amaçlanmaktadır.

Yöntem: Çalışma arşiv taraması olarak tasarlanmış olup, biyografik makale sınıflamasına göre "vefat etmiş bir kişinin onuruna yazılmış makale" türündendir.

Konya Veremle Savaş Derneği ziyaret edilmiş, Dernek başkanı Mümtaz Kuru'dan yazılı izin alınmıştır. Çalışma Mart-Eylül 2023 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Birincil kaynak olarak dernek kitaplığı ve anı köşesindeki görsel ve yazılı arşiv belgelerine ulaşılmıştır. Konya Koyunoğlu Şehir Müze ve Kütüphanesi Basın Arşivi'nde dönemin tanığı olan yerel gazeteler taranmış, çalışmanın kapsam ve amacına uyan yazılar kullanılmıştır.

Tarihsel bütünlüğü sağlamak amacıyla, döneme ait ülkede yapılan tüberküloz mücadele çalışmaları ayrıntılı bir alanyazın taramasıyla gözden geçirilmiştir. Veriler biyografik araştırma çerçevesinde analiz edilmiştir.

Bulgular: Ulaşılan bilgiler ışığında Mümtaz Bahri Kuru'nun Konya'da tüberküloz mücadelesi için yaptığı faaliyetler, özgeçmişi ve kişilik özellikleri ile bağlantılı olarak sunulmuştur.

Sonuç: Mümtaz Bahri Kuru'nun yakın tarihimizde, Konya'da tüberkülozla mücadelede yapmış olduğu liderlik ile örnek bir kişilik gösterdiği, mücadelede önemli bir rol oynadığı ve rol model olduğu söylenebilir.

Anahtar kelimeler: Konya Veremle Savaş Derneği, Mümtaz Bahri Kuru, Tıp tarihi

ABSTRACT

Aim: This study aims to increase the recognition of Mümtaz Kuru, the founder of the Konya Tuberculosis Association, which started its activities in 1948 in accordance with the biopolitics of the period, and a respected and distinguished person with his contributions to society in this field, in the society at large, and to make his leadership and dedication in the struggle visible.

Method: The study was designed as an archive review, and according to the biographical article classification, it is an "article written in honor of a deceased person" type. Konya Tuberculosis Association was visited, and written permission was obtained from the Association President Mümtaz Kuru. The study was carried out between March and September 2023. Visual and written archive documents in the association library and memorial corner were accessed as primary sources. Local newspapers witnessing the period in the Konya Koyunoğlu Museum Press Archive were scanned, and articles that fit the scope and purpose of the study were used. In order to ensure historical integrity, the tuberculosis control activities carried out in the country during the period were reviewed with a detailed literature review. The data were analyzed within the framework of biographical research.

Results: In the light of the information obtained, Mümtaz Bahri Kuru's activities for the fight against tuberculosis in Konya were presented in relation to his CV and personality traits.

Conclusion: It can be said that Mümtaz Bahri Kuru displayed an exemplary personality with his leadership in the fight against tuberculosis in Konya in our recent history, played an important role in the fight and was a role model.

Key words: Konya Tuberculosis Fight Association, Mümtaz Bahri Kuru, Medical history

* Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi 2025;15(1):198-216

DOI: 10.31020/mutfd.1577632

e-ISSN: 1309-8004

Geliş Tarihi – Received: 01 Kasım 2024; Kabul Tarihi- Accepted: 02 Ocak 2025

İletişim- Correspondence Author: Berna Erayman <drberna42@gmail.com>

Giriş

Tüberküloz hastalığına ait anatomi ve fizyopatoloji bilgisi XIX. yüzyılda artmakla birlikte, XX. yüzyılın başında henüz etkili bir tedavi bulunamamıştı. Olumsuz sosyoekonomik şartlarla yıkıcılığı artan tüberküloz, bu zaman diliminde her toplumda yaygın olarak görülmüş ve yüksek oranda ölüme yol açmıştır.¹ Tüberkülozla mücadelenin halk sağlığı boyutunda, tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de dernekler öncülük etmiştir. İstanbul'da 1903 yılında Dr. Kleovulos Kokolatos başkanlığında, "Tüberküloza (Fitizi Pulmoner) Karşı Savaşım Birliği" adıyla bir dernek kurulmuştur. Bu dernek İstanbul halkına dönemin veremle ilgili bilgilerini aktararak veremden korunma çarelerini öğretme hususunda faydalı olmuştur.^{2,3} Besim Ömer'in başkanlığında 1918'de kurulan "Veremle Mücadele Osmanlı Cemiyeti", 1920'de İstanbul'un işgali üzerine faaliyetlerini durdurmak zorunda kalmıştır. Cumhuriyetin ilanı arifesinde 18 Şubat 1923 tarihinde Dr. Behçet Salih Bey tarafından "İzmir Veremle Mücadele Cemiyet-i Hayriyesi" ve akabinde 2 Ekim 1923'de "Balıkesir veremle Mücadele Cemiyeti" açılmıştır.

Eylül 1927'de "İstanbul Verem Savaş Derneği" kurulmuştur. Tevfik Sağlam başkanlığında Besim Ömer Akalın, Abdülkadir Lütfi Noyan, Tevfik İsmail Gökçe, Ziya Nuri, Mim Kemal Öke, Neşet Osman gibi ülkenin sağlık liderlerini kurucu üyeler arasında görmekteyiz. İlerleyen dönemlerde bu derneğin eğitim, aşı, tarama faaliyetleri, dispanser ve sanatoryum uygulamaları, veremle savaşta dernek uygulamalarının öncülüğünü yapmıştır.^{1,4}

Genç Cumhuriyetin tüberkülozla mücadelesi, korunma yöntemleri yanında uygulanabilecek etkin tedavi yöntemleri bulunmadığından, sıtma, tifüs, frengi ve trahom mücadelesinin gerisinde kalmıştır. 1924'de açılan Heybeliada Sanatoryumu'nda kısıtlı sayıda verem hastası izole edilip hijyen, beslenme, spor ve dinlenme ile bakım tedavisi uygulanmıştır.⁵ Ankara'da düzenlenen İkinci Milli Türk Tıp Kongresi'ndeki (11-13 Eylül 1927) bildirilerde verem hastalığının biyolojisi, kliniği ile cerrahi ve genel tedavi yönleri ele alınmıştır.⁶

Ulusal devlet, ekonominin ana sermayesi olarak kabul ettiği gürbüz çocuklar ve üretken sağlıklı bireylerin devletin himayesinde olmasını amaçlamaktaydı.⁷ Bu biyopolitika kapsamında 1930 tarihinde Refik Saydam öncülüğünde çıkarılan Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nda, dünyada BCG aşısı ve tüberküloz tanı metotlarının gelişmesine uyumlu bir şekilde, eğitim çalışmalarıyla bulaşıcılığa karşı korunma, hemşire ziyaretleri ile tarama ve erken tanı çalışmaları düzenlenmiş; tüberküloz, bildirim zorunlu hastalıklar kapsamına alınmıştır.⁸ 1930 yılında Ankara ve Bursa'da, 1935'de Trabzon'da Sağlık Bakanlığı'na bağlı Verem Mücadele Dispanserleri açılmıştır. 1930-1940 tarihleri arasında dispanserlerin işleyişi ve veremle mücadele ile ilgili diğer yasal düzenlemeler yapılmıştır.^{4,6}

2. Dünya Savaşı sonrası artan tüberküloz hastalığıyla mücadele etmek için alınacak önlemler Mecliste parti grubunda görüşülmüş, kaynak ayrılması ve bir komisyon kurulmasına karar verilmişti. Refik Saydam Hıfzıssıhha Enstitüsü'nde 1948 yılında üretilen BCG aşısı özellikle çocuklara uygulanmak üzere, İstanbul'daki dispanserlerde kullanıma başlanmıştı. Verem Savaş İstişare Komisyonunda görev yapan Prof. Dr. Nusret Karaca'nın Ocak 1949 tarihinde "Tıp fakültelerinde tüberküloz kürsüsü kurulması" teklifinin kabul edilmesiyle veremle mücadelede uzman doktorların yetişmesi kolaylaşmıştır. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı tarafından Veremle Savaş Kanunu (1949) kapsamında hastane, dispanser, prevantoryum ve sanatoryum planlamaları yapılmıştır. Birinci Verem Savaş Danışma Kurulu kararlarıyla 1949 yılında, verem hasta yatağı sayıları artırılmış, bulaşın önüne geçebilmek için okul ve genel verem sağlık taramaları gerçekleştirilmiştir. Bu tarama sonuçlarına göre üç yıllık veremle mücadele programı hazırlanmıştır. Bu dönemde halkevleri ve okullarda özellikle verem haftasında olmak üzere yapılan eğitim programları dikkat çekicidir.^{5,6,9,10}

Buradaki temel amaç, tedavisi henüz tam olarak bulunmayan bu hastalıkla tüm ülkede elbirliğiyle mücadele etmektir. Bu dönemde devletin çalışmalarına destek olarak veremle mücadele dernekleri de katkı sağlamak için devreye girmiştir. Dispanser, hastane, sanatoryum yapımı, tüberküloz birimlerinin teçhizatı, eğitim, aşılama, tanı, tedavi, ihtiyaç sahibi hastalara sosyal yardım gibi mücadelenin pek çok alanında verem savaş dernekleri aktif rol oynamıştır.^{7,11-13}

Bu çalışma, Cumhuriyetin ilk yıllarında Konya'nın toplum önderlerinden biri olan Mümtaz Bahri Koru'nun, dönemin çok önemli bir sağlık sorunu olan tüberkülozla mücadeledeki rolünü görünür kılmak, toplumun genelinde tanınırlığını arttırmak, toplumsal motivasyonu sağlayan kişilik özelliklerine dikkat çekmek için ele alınmıştır. Konya'da verem savaş mücadelesindeki rolünün alanyazına kazandırılması açısından önem teşkil etmektedir.

Yöntem

Biyografik makale türündeki çalışmalar, bilimin ve kültürün gelişmesine katkıda bulunmuş, yaşadığı dönemde alanında topluma yararlı çalışmalar yapmış, toplum önderi, bilim insanı, sanatçıları ve diğerlerini takdirle anarak, bu kimseleri herkese tanıtmak amacıyla yapılan çalışmalardır.¹⁴ Bu çalışma Lefremova ve arkadaşlarının biyografik makale sınıflamasına göre "vefat etmiş bir kişinin onuruna yazılmış makale" türündendir.

Arşiv araştırması olarak tasarlanan çalışma, Mart-Eylül 2023 tarihleri arasında yapılmıştır. Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tıp Tarihi ve Etik doktora programı kapsamında Ekim 2023 tarihinde sunulan seminer ile Haziran 2024'de Bilecik'te düzenlenen, XV. Türk Tıp Tarihi Kongresi'nde sunulan "Mümtaz Bahri Koru: Konya Veremle Savaş Derneği'nin İz Bırakan Kurucusu" başlıklı poster bildiri üzerinden geliştirilmiştir. Makale yazarlarından ilkinin mikrobiyolog olarak Konya'da bir kamu hastanesi bünyesindeki, Konya ve Karaman ili merkez ve ilçelerine hizmet veren tüberküloz laboratuvarında birim sorumlusu olması da konunun değerlendirilmesinde etkin bir rol oynamıştır.

Arşiv Araştırması

Konya Veremle Savaş Derneği binasının toplantı odasındaki kitaplık ve anı köşelerinden, Dernek başkanı Mümtaz Koru'nun yazılı izni ile arşiv çalışması yapılmıştır. Derneğe ait belgeler, faaliyet raporları, döneme şahitlik eden fotoğraflar, derneğe ait tüzükler temin edilmiştir.

Konya Koyunoğlu Şehir Müze ve Kütüphanesi içerisindeki basın arşivinde dönemin yerel gazeteleri gözden geçirilmiş, konu ile ilgili olan gazete kupürleri derlenip değerlendirilmiştir. Özellikle dernek kurucusu Mümtaz Bahri Koru ve Derneğin kuruluş yıllarına ait ilgili haberlerden makale kapsamına uygun olanlar makale içinde kullanılmıştır.

İkincil Kaynaklar

Konya Veremle Savaş Derneği'nin kuruluşunu hazırlayan sosyoekonomik şartlar ve o yıllardaki Türkiye'de veremle mücadele biyopolitikaları, kanun, kitap ve makale taramalarından araştırılmıştır.

Araştırmanın amaç ve kapsamı doğrultusunda Konya Veremle Savaş Derneği'nin ve Resmi Gazete'nin resmi web sayfalarından yararlanılmıştır.

Benzer bilgiler içeren kaynaklar karşılaştırılarak bilgilerin doğruluğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Dernek ve dispanserler hakkında elde edilen zengin veriler, çalışma kapsamında daraltılarak kullanılmıştır.

Bulgular

Şekil 1. Mümtaz Bahri Kuru (1888-1962). (Konya Veremle Savaş Derneği binasının toplantı odasındaki anı köşesinden alınmıştır).

Kısa Hayat Öyküsü

Konya’da doğan Mümtaz Bahri Kuru (**Şekil 1**), Mevlana Celalettin Rumi’ye uzanan bir aileye mensuptur. Babası Nakipoğulları ailesinden Hacı Ahmet Bahri Efendi’dir. Annesi Hatice Hanım ilk Osmanlı Meclisi Konya mebusu ve Konya belediye başkanlarından Hacı Fasih Efendi’nin kızıdır. Konya İdadisi’nden 1905’de, Konya Hukuk Mektebi’nden 1912’de mezun olmuştur. Varlıklı bir aileye mensup olmasına rağmen öğrencilik yıllarında kâtiplik yapmıştır. Marsilya’da “Ecole de Commerce Supérieure” de başladığı iktisat eğitimini, I. Dünya Savaşı başlaması sebebiyle bırakıp yurda dönmüştür. Konya’da 1914-1924 tarihleri arasında öğretmen ve yönetici olarak özel ve kamusal alanda çalışmıştır.^{15,16}

Mümtaz Bahri, toplumda sözü geçen kültürlü bir kişidir. Milli Mücadele yıllarında Konya’da Kuva-yı Milliye çalışmalarına katılmıştır. Konya’da patlak veren Bozkır olaylarının bastırılması için isyancılarla görüşen “Nasihah heyeti” içindedir. Konya Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti’nin kurucu üyeleri arasındadır. Cemiyet içinde tasvip etmediği kişiler yüzünden daha sonra dernek üyeliğinden istifa etmiştir. Konya’da Milli mücadele mitinglerinin düzenlenmelerinde aktif rol oynamıştır.^{17,18}

Öğrencisi Selçuk Es hatıralarında, Konya olaylarında isyancılar tarafından yaralanan Vali Haydar Bey’in başında sargılar olduğu halde okul müdürü Mümtaz Bahri Beyi ziyarete geldiğini anlatmaktadır.¹⁸ Es, bir başka anısında 1. İnönü zaferinden sonra okul müdürleri olan Mümtaz Bahri’nin öğrencileri toplayarak zaferin önemini vurgulayan bir tören düzenlediğinden bahsetmektedir.¹⁹

Milli mücadele yıllarında işgallere karşı çıkan Türk Ocakları’nın Konya şubesi kurucularındandır. Derneğe ait dergide makaleleri yayımlanmıştır. Kuru’yu 1921’de, sağlık, maarif, ziraat, ticaret alanlarını kapsayan ve yardıma ihtiyacı olanlar için Konyalı aydınların kurduğu Türk Cemiyet-i Hayriyesi’nin üyeleri arasında görmekteyiz. Cumhuriyet Döneminde ilk açılan Vilayet Meclis-i Umumisine Konya azası seçilerek Maarif Encümeni Reisi olmuştur. Kuru, 1924-1934 tarihleri arasında Konya İktisad-ı Milli Bankası ve Konya Ziraat Bankası’nda çalışmıştır. Daha sonra 1947 yılında emekli olana kadar Ankara’da Ziraat Bankası Genel merkezinde yönetici olarak görev almıştır.^{15,16,18}

Kâtiplikle başlayıp eğitimcilik ve bankacılıkla devam eden 42 yıllık çalışma hayatının ardından Konya’ya döndükten sonra bir müddet serbest avukatlık da yapmıştır.^{20,21}

Mümtaz Bahri Kuru ve Veremle Mücadele Çalışmaları

Konya Halkevi Dergisi'nde 1945 yılında yayımlanan *Tüberküloz Meselesi* başlıklı makalede Dr. İsmail Hakkı Aladağ hastalığın nedenlerini ve süreci şöyle dile getirir:

“Son günlerde tüberküloz üzerinde sık durulan bir konu oldu. İnsanlık arasız harpler, göçler, ekonomik sefaletler içinde çalkalandıkça ve büyük merkezlere akın ettikçe bu hastalık da devam etmekte, gittikçe yayılmaktadır.”

Makalede geçen aşağıdaki fıkranın dönemin gıda yetersizliğinin de bir yansımasıdır:

“-Doktor: Her sabah iki yumurta, bir bardak süt, tereyağı, reçel ve pırizola yiyeceksin.

-Hasta: Doktor Bey desene hastalığımın tedavisi yok.”

Yine aynı makalede tüberkülozun bir şehir ve fabrika hastalığı olmadığı, köylerde de yaygın olduğu, Konya'da fakirlikten köylünün yemek pişiremediği, bir hayvanı hastalanınca kesip et yiyebildiği, barınma ve yakacak sıkıntıları olduğu, köylerde sağlık hizmetine erişimin olmadığı belirtilmektedir.²²

Dr. İsmail Aladağ makalesinde, halk sağlığını yakından ilgilendiren tüberküloz meselesinin çözümü için devlet tarafından bu işlerin ele alınmaya başladığını duyup sevindiklerini aktararak bazı önerilerde bulunmaktadır:

“Köylerde çalışacak gezici ekipler, kasaba ve şehirde dispanserler, büyük merkezlerde devlet sanatoryumları, devlet ve özelde iş ve sağlık şartlarını düzeltmek, okul ve sağlık mensuplarını sık sık sağlık kontrolünden geçirmek, hayır cemiyetlerinin müvazi çalışma ve teşkilatlanmasına yardım etmek, hususi veya resmi sağlık sandıkları teşkil etmek, halk sağlığı propagandasına hız vermek.”

Kuru, tüberkülozun yoğun olarak Konya'nın gündeminde olduğu 1947 yılında emekli olup memleketine dönmüştür. Konya'da yaygın olarak görülen ve ölümlere neden olan verem hastalığıyla mücadele etmek için arkadaşlarıyla bir araya gelerek Konya Veremle Savaş Derneği'nin kurulma çalışmalarını başlatmıştır (**Şekil 2**, **Şekil 3**).

Tanınan ve saygın bir kişilik olan Kuru'nun bu girişimi sayesinde dönemin hamiyetperver güvenilir insanları biraraya gelmiştir.

Şekil 2. Derneğin logosu. (Konya Veremle Savaş Derneği'nin resmi web sayfasından alınmıştır.)

Derneğin kurucu üyeleri: Mümtaz Bahri Kuru, Av. Tahir Mihçı, Av. Mustafa Kıray, Av. Muammer Obuz, Tüccar Mehmet Civelek, Yüksek Mühendis Niyazi Kiper, Yüksek Mühendis Vedat (Eski Bayındır Müdürü), Dr.

Cemal Turfan (Eski Sağlık Müdürü), Dr. Sabri Ertüzün (Röntgen Mütahhassısı), Dr. Sait Yücesoy, Dr. Mustafa Üngür (Göğüs Hastalıkları Röntgen Mütahhassısı), Dt. İsmail Küçükkeleş, Dt. Mustafa Özaydın, Ecz. Muzaffer Çavuşoğlu, Ecz. İsa Akaltun, Dr. Burhan Göksu, Tüccar Kazım Altıoklar, Oto acentesi sahibi Mehmet Tunçer, Tüccar Mehmet Özbayram, Tüccar M. Ali Eşrefoğlu, Attar Mehmet Kunt, Antalya anbarı sahipleri İbrahim ve İhsan, Sarraf Ali Arısoy, Terzi Baha Yücesoy, Terzi Ahmet Koru, Attar Şükrü Güncay, Eski belediye başkanı Muhlis Koner, Tüccar Samet Kuzucu, Öğretmen Namık Ayas, Tüccar Feyzi Çelik, Demirci tüccarı Mithat Aksoy, Tüccar Ahmet Yapıcı, Attar Şaban Şahin, Kırtasiyecisi Osman ve Ali Sakallıoğulları, Eski müftü H. Ali, Toptancı H. Nuri Küçükkeleş, Şekerci Nesip Ertüzün, Tüccar Mustafa İzmiriligi, Tüccar H. Ahmet Yatağanlı, Dr. Abdullah Oğuzer olarak kayıtlara geçmiştir.²³

Şekil 3. Derneğin ilk binası. (Konya Veremle Savaş Derneği binasındaki fotoğraf albümünden alınmıştır.)

Derneğin amacı dernek tüzüğünde madde 2’de:

“Konya sınırları içinde veremle ve göğüs hastalıklarıyla savaşmak, veremin kişisel ve sosyal tehlikelerine karşı halkı uyarmak, savaş için yapılması gerekli verem ve sair göğüs hastalıkları hastaneleri- sanatoryum- prevantoryum- Verem dispanserleri gibi sağlık yurtları kurmak ve bunları idare etmek, kurulmuş veya kurulacak olan kamunun sağlık hizmetinde olan sağlık kurumlarına nakdi veya aynı yardımlarda bulunmak ve bu amaçlara varmak için gerekli gelirleri sağlamak, yazı, konferans, broşür, radyo ve diğer vasıtalarla propaganda yaparak veremle mücadele etmek, veremlilere ve ailelerine imkanlar nispetinde ilaç, gıda ve sair her türlü yardımlarda bulunmaktır.” şeklinde belirtilmiştir.

Mehmet Önder kitabında arkadaşı Mümtaz Bahri Koru’nun, “Cemiyeti içinden kemirerek her yıl on binlerce vatandaşın hayatına son veren, taze ciğerleri, zayıf, narin bedenleri için için kemiren bu müthiş afete karşı açtığı mücadelenin Konya’da kısa zamanda kökleştiğini” belirtmiştir.¹⁵

O dönemde devlet, bölgesel dernek çalışmalarını desteklemiş ve yakın işbirliği yapılmıştır.²⁴ Bu kapsamda Konya’da yapılan Dernek çalışmaları Ankara’daki merkezi yönetim tarafından en üst düzeyde desteklenmiştir (Şekil 4).

Sağlık Bakanı Behçet Uz’un başkanlığında, 3 Ocak 1948 tarihinde 48 verem savaş derneği, bakanlık yetkilileri, uzmanlar ve gönüllülerle yapılan toplantıda; şehirlerde verem savaş derneklerinin giderek artan sayılara ulaştığı, mücadelenin bu dernekler aracılığı ile yapılması gerektiği savunularak Ulusal Verem Savaş

Derneği adı altında birleşme kararı alınmıştır.⁴ Konya Veremle Savaş Derneği ivedilikle bu oluşumda yer alarak 1949 yılında kamu yararına çalışan dernek statüsü kazanmıştır (Ek 1. Resmi Gazete).

Şekil 4. Derneğin kuruluş aşamasında İsmet İnönü yönetim kurulunu kabul hatırası. (Konya Veremle Savaş Derneği binasındaki fotoğraf albümünden alınmıştır.)

Mümtaz Bahri Kuru'nun Adanmışlığı ve Hizmet Anlayışı

Önder (1954) kitabında tek parti rejiminden çok parti rejimine geçişte siyasi partilerin buldukları bölgelerdeki memleketin ileri gelenlerine vekil olma teklifleri yaptıklarını, bu dönemde Kuru'nun kendine gelen teklifi *"Ben tarafsız bir müşahid olarak memleket hizmetindeyim. Hangi parti memleket hayrına çalışıyor ve iş yapıyorsa ben o partidenim."* diyerek ret ettiğini ve seçime bağımsız aday olarak bile girmedikini aktarır. Kuru o dönemde etrafındaki dostlarına, *"Memleket için çalışmak mutlak rey almakla olmaz. Ben de kendi çapımda üzerime düşen vazifeyi yapmağa gayret edeceğim."* diyerek bu konudaki yaklaşımını dile getirir.¹⁵

Bu durum Derneğe ait tüzükte 3. madde de: "Dernek tüzel kişiliğe sahip olup, amacından başka işlerle ve siyasetle uğraşamaz" olarak yer almaktadır.²³

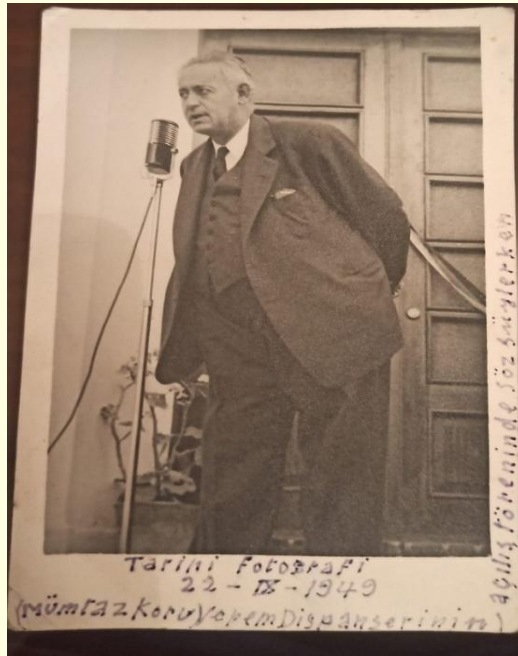
Kurucu Mümtaz Bahri Kuru, Derneğin kurulduğu 1948'den vefat ettiği 6 Ocak 1962 tarihine kadar dernek başkanlığını yürütmüştür. Onun vefatından sonra eşi Güzide Kuru 1970'e kadar görevde kalmıştır (**Şekil 5**). Diğer başkanlar sırasıyla eski belediye başkanı Rifat Öngay, Dr. Ali İhsan Dayıoğlu, Mümtaz Kuru'nun avukat yeğeni Mehmet Erbil Kuru, Dr. Sabahattin Yücetaş, avukat Ali Aysu ve 2014'den itibaren yeğen Mümtaz Kuru'dur.

Şekil 5. Güzide Koru. (Konya Veremle Savaş Derneği binasının toplantı odasındaki anı köşesinden alınmıştır).

Dispanserlerin ve Prevantoryumun Açılması

Mümtaz Bahri Koru'nun 1948 tarihinde Ankara'daki üç katlı evini satıp Mümtaz Koru Verem Savaş Dispanseri'ni yaptırmak üzere derneğe bağışladığını, 1953'te de Konya Meram mevkiindeki 20 dönüm arazisini satıp Mümtaz Koru İlköğretim Okulu ve eşi adına Güzide Koru Verem Savaş Dispanseri için kaynak oluşturduğunu faaliyet raporlarında görmekteyiz. Böylece Konya'da Sağlık Bakanlığı'na ait plan dahilinde, 1949 ve 1954'de iki dispanser faaliyete geçmiştir.^{25,26} (Şekil 6)

Şekil 6. Mümtaz Bahri Koru dispanserin açılışındaki konuşması sırasında. (Konya Veremle Savaş Derneği binasındaki fotoğraf albümünden alınmıştır.)

Konya Halkevi Dergisi'nde 1948'de yayımlanan *Tıbbın Gidişi ve Sağlığımız* başlıklı makalede Aladağ²⁷ tüberküloz mücadelesinin sosyal yönüne dikkat çeker:

“Cemiyetin sağlığında o cemiyetin kültür, ekonomi ve teknik imkanlarının payını herkes bilir, halkın alışveriş kabiliyetini yükseltmeden iğtida hastalıklarını önlemeye, bilgi ve göreneği değiştirmeden sağlık şartları içinde yaşamasını öğretmeye, yetişkin personel ve mükemmel teknik vasıtalar olmadan salgınlarla mücadele etmeye imkan yoktur.”

Ankara'da 16-19 Ekim 1950'de yapılan 11. Milli Türk Tıp Kongresinde sunulan, *Veremin Türkiye'deki Yayılışında Hangi Hayat Şartlarının Müessir Olduğu Araştırması* başlıklı bildiriye, Dr. Orhan Zihni Sanus, Türkiye'nin 41 ilinden gelen anket sonuçlarına göre Türkiye'de kadın ve çiftçiler arasında akciğer tüberkülozunun daha fazla tespit edildiğini ve hastalığa yakalanmada maddi ve manevi sıkıntıların önemli bir faktör olduğunu raporlamıştır.⁶

Dönemin sınırlı yayınları kapsamında tüberkülozun toplumdaki yaygınlığı ve sosyal şartlar göz önüne alındığında mücadele yöntemlerinde toplumun bilinçlendirilmesi ve ekonomik destek sağlanması oldukça önemlidir. Bu koşullarda Kuru'nun faaliyetleri Konya'da halk arasında takdir görmüştür.

Şekil 7. Mümtaz Kuru Dispanseri (1949) binası. (Konya Veremle Savaş Derneği binasındaki fotoğraf albümünden alınmıştır.)

Şekil 8. Güzide Kuru Dispanseri (1955) binası. (Konya Veremle Savaş Derneği binasındaki fotoğraf albümünden alınmıştır.)

Önder (1954) dispanserler (**Şekil 7-8**) hakkında halkın görüşlerini şöyle aktarır:

“Veremlileri sağlardan ayırmak, sirayeti önlemek, vereme henüz tutulmuş olanları ayakta tedavi ile kurtarmak, parasız, ilaçsız, gıdasız kimsesiz hastaları korumak, yardım etmek, aşılara yapmak vs. gibi gayelerle açılan dispanser, Konya’da geniş bir memnuniyet uyandırmış, Mümtaz Kuru bütün bir memleket tarafından takdirle karşılanarak tebrik edilmiştir.”¹⁵

Enver Şevki Botsalı, Yeni Konya gazetesindeki (21 Temmuz 1954, tarihli) yazısında Mümtaz Bahri Kuru ile olan anısını şöyle paylaşmaktadır:

“Hiç unutmam, lisede talebe idik. Okul idaresi haftanın muayyen günlerinde bize şehrimizin bazı bakımlardan temayüz etmiş şahıslarını dinlemek fırsatını verirdi. Bir gün yine bu meyanda hayır sahibi vatandaşlarımızdan muhterem amcamız Mümtaz Bahri Kuru’yu dinliyorduk; oradan buradan bahsetti. Tecrübesine dayanarak nasihat verdi. Avrupa’dan dem vurdu ve nihayet dedi ki: “Çocuklar! Şu anda belki içinizden bazı arkadaşlarınız bana bakıp şöyle bir şey düşünüyorlardır: Bu adam hangi akıla kulluk ederek verem hastanesi yaptırmış olabilir?” ve devam etti:

“Benim verem hastanesi yaptırmama gurbette geçirdiğim şöyle garip bir hadise sebebiyet verdi: İstanbul’dayım, tentirdiyot lazım oldu; gittim eczanenin birisine girdim. Karşımda oturan benim gibi yaşlıca bir eczacıdan istedim. O da kalktı, aradı, buldu. Ufak bir şişeye doldurarak elime verdi. Çıkarken kaç kuruş vereceğim diye sorunca geçmiş gün adam herhalde “10 kuruş alalım yeter.” dedi. Çıkardım verdim dedim ki: “Arkadaş nasıl oluyor da bu kadar tentirdiyot 10 kuruşa idare ediyor. Bizim memleketlerde buna 30-40 kuruş alırlar. Üstelik de sizden kırk kuruş alalım yeter derler.” dedim.

Umur görmüş feleğin çemberinden geçmiş eczacı anlatmaya başladı. “Bana bak arkadaş. Görünüşe göre senin yaş da aşağı yukarı benimki kadar. Senle benim ve bizim yaşlarımızda olanların bir ayakları çukurda sayılır. Senden 10 kuruş yerine 30 kuruş almak mümkün ama sonu ne? 3 gün sonra buradakileri öbür dünyaya götüremem ya.. Zira oraya götüreceğimiz 4 arşın kefendir. Onun da cebi yok hem oranın gümrük memurları o kadar vazifesiz ki huduttan hiçbir şey kaçırtmıyorlar.” sözü beni düşündürdü. Diyebilirim ki bu sözler verem hastanesi yaptırmama ilk adım oldu.”²⁸

Derneğin kuruluş aşamasında her ne kadar Mümtaz Bahri Kuru kendi öz kaynaklarını dernek faaliyetleri için harcarsa da yapılacak işlerin büyüklüğü nispetinde maddi destek gerekmektedir. Üye aidatları, derneğe ait banka hesap faizleri, Sağlık Bakanlığı, Kızılay Genel Merkez ve Konya Şubesi, Merkez, Ziraat ve İş bankalarının yardımları, Konya halkının yaptığı teberru ve bağışlar, kurban derileri, basılan Verem Şefkat pulları (**Şekil 9**), Verem Haftası rozetleri, Belediye Kanunu gereğince sinema, oyun yerleri ve eğlence hasılatının %10 vergi gelirlerinden gelen katkı, derneğe bağışlanmıştı. Mümtaz Kuru pasajındaki iş yerlerinin kira gelirleri, derneğe ait diğer bina kira gelirleri ve halkın bağışları maddi kaynakları oluşturmuştu.^{25,26,29-40}

Şekil 9. Dernek pulları. (Konya Veremle Savaş Derneği'nin resmi web sayfasından alınmıştır.)

Konya Veremle Savaş Derneği'nin 1949'daki ilk faaliyet raporunda, 1948 yılında temeli atılan Mümtaz Kuru Dispanseri'nin bir yılda tamamlandığı, üst katta 25 yataklı bir verem pavyonu olarak açıldığı, 4 ay içinde 373 hastaya bedava bakıldığı, hastalara imkanlar ölçüsünde mali ve maddi yardımlar yapıldığı, dönemin tanı ve tedavi yöntemlerinin uygulanmaya çalışıldığı, bu yüzden röntgen cihazı alabilmek için kaynak arandığı ayrıntılı bir şekilde anlatılmaktadır. İstanbul'da yeni uygulanmaya başlayan BCG aşısının Konya'da uygulanmasına geçilmesi, Meram'da bir prevantoryum kurulması gibi projelerden bahsedilmektedir. Konya Veremle Savaş Derneği'nde I. Genel Kurula yaptığı konuşmada Kuru:

"...Bütün bunlara rağmen giriştiğimiz bu hayırlı ve nurlu yolda tam başarı elde etmek, hastalara deva ve şifa sağlamak ve sağları bu kötü salgın ve bulaşıcı hastalıktan korumak için eksikliklerimiz ile ihtiyaçlarımız, herhalde mevcudumuzdan çok fazladır. Aziz ve hamiyetli hemşehrilerimizin ve sayın hükümetimiz ve büyüklerimizin yardımıyla ve bıkmadan, usanmadan devamlı çalışmakla bunların kısa bir zamanda tamamlanacağına inancımız vardır." diyerek destek çağrısı yapmaktadır. O dönemde dernek, yerel basınla (**Şekil 10**) halka ulaşmaya çalışmaktaydı.²⁵

Şekil 10. 1950 yılına ait Ekekon isimli yerel gazetede destek çağrısı. (Konya Koyunoğlu Müzesi Basın Arşivi'nden alınmıştır.)

Bütün maddi zorluklara rağmen faaliyet raporlarında görüldüğü üzere Dernek hastalara ilaç ve gıda yardımını kesintisiz sürdürmüştü.^{25,26,29-40}

Dispanserler faaliyetleri içerisinde ilk kurulduğu yıldan itibaren gezici araç temin ederek, Konya'nın merkezi, ilçe ve köylerinde tarama faaliyetleri yapmıştır. Okul, askeriye, esnaf, fabrika, genel evler, hapishaneler gibi yerlerde yapılan taramalarda laboratuvar ve radyografi çalışmalarını o dönemin mevcut en ileri teknolojileri ile gerçekleştirmiştir.^{25,26,29-40}

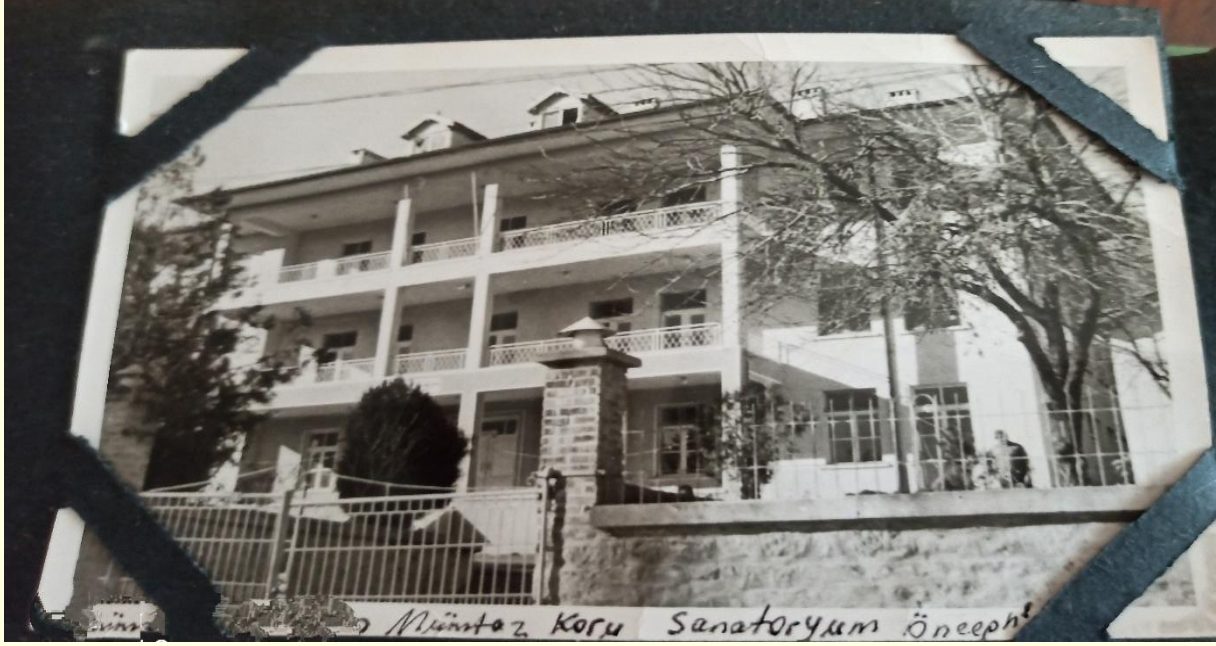
Yeşilliği ve temiz havasıyla tanınan, Meram Köyceğiz mevkinde bulunan Mümtaz Bahri Kuru'nun Derneğe bağışladığı arsaya, 1956 yılında *"henüz veremden kurtulmuş veya vereme tutulmak tehlikesinde bulunmuş, cılız, dermansız ve mali takatsız yurttaşlarımızın istirahat ve hava tebdiline tahsis..."* edilmesi düşünülen bir prevantoryum planlanmıştır.³⁴

Prevantoryum binası inşaatının 1957'de tamamlandığı, (**Şekil 11, 12**) 3 katlı, 35 odalı, her katta bir mutfak, bir banyo ve üç tuvalet bulunan, kalorifer tesisatı, balkon ve terası olan binanın kapısında bekçi bulunduğu faaliyet raporunda aktarılmaktadır. Prevantoryumun yan tarafındaki arsaya personele verilmesi planlanan, alt katta 2 odalı iki daire ve hekimler için üst katta çok odalı bir daire içeren lojman da yapılmıştır.³⁵

Dernek, 1951 yılında geçici olarak Mümtaz Kuru Dispanseri'nde ve tamamlandıktan sonra prevantoryumun ilk yıllarında, yataklı tedavi hizmeti de vermiştir. Bu birimlerde, 1959 yılında laboratuvarları, röntgen ve radyoskopi alt yapısı, pnömo ve elektravital kapasite gibi dönemin en gelişmiş cihazları bulunmaktaydı.⁴ Verem Hastanesi'nin 1962 tarihinde yapılması ile yataklı tedavi hizmetleri Sağlık Bakanlığı'na bağlı hastanede sürdürülmüştür. Verem Hastanesi'nin kurulması ile boşaltılan prevantoryum, resmi kurumlara kiralanmış ve elde edilen gelir verem hastaları için kullanılmıştır.⁴⁰

Şekil 11. Prevantoryum açılış töreni (1959). (Konya Veremle Savaş Derneği binasındaki fotoğraf albümünden alınmıştır.)

Şekil 12. Prevantoryum binası (1959). (Konya Veremle Savaş Derneği binasındaki fotoğraf albümünden alınmıştır.)

Günümüzde Konya Veremle Savaş Derneği

Kurulduğu 1948 yılından itibaren dernek aktif olarak veremle mücadele etmiştir. Ülkenin geçirdiği siyasi çalkantılar, ekonomik krizler ve dernek yönetiminin zaman içinde değişmesi faaliyetlerinde bir gerilemeye yol açmamış ve hizmetler çağa uygun hale getirilerek sürdürülmüştür (*Şekil 13-15*). Bu faaliyetlerin 1949'dan itibaren raporlarda ayrıntılı olarak anlatıldığını, gelir ve gider sütunlarının çok özenli bir şekilde düzenlenmiş olduğunu ve ciltli hale getirilerek Dernek binasında muhafaza edildiğini görmekteyiz.

Dernek 2011 yılında tüzük değişikliği yaparak, madde 2'nin çalışma konuları ve biçimleri başlığı altında: "Amacın gerçekleştirilmesi için gerekli görülmesi durumunda vakıf kurmak" ibaresi eklenmiştir. Dernek, 10 Temmuz 2020 tarihinde, "Konya Mümtaz Koru ve Güzide Koru Sağlık Vakfı" isimli bir vakıf kurduğunu, vakfın amacının Türkiye'de ve dünyada verem hastalığı ve onunla birlikte görülebilecek HIV-AİDS ve benzeri hastalıklar ile mücadelenin etkili ve başarılı olabilmesi için her türlü çalışmayı yapmak olduğunu belirtmiştir.⁴¹ Geleceğe yönelik bu atılımlar Derneğin süreklilik kararını da göstermektedir.

Konya'daki bazı kamu ve üniversite hastanelerinde özellikle Göğüs Hastalıkları birimlerine, bina inşası ve cihaz hibesinde bulunan Dernek, en son olarak 2020 yılı itibarıyla Konya Beyhekim Eğitim Araştırma Hastanesine 11 yataklı tüberküloz hasta servisi ve 6 yataklı yoğun bakım ünitesi olan tüberküloz ünitesi kazandırmıştır.⁴²

Mümtaz Bahri Koru ve arkadaşlarının sağlam temeller üzerine kurduğu Dernek, günümüzde de veremle savaş faaliyetlerine devam etmektedir.

Şekil 13. Dernek binası, 1. kat, flamanın olduğu daire (2024). (Konya Veremle Savaş Derneği'nin resmi web sayfasından alınmıştır.)

Şekil 14. Mümtaz Kuru Dispanseri binası (2024). (Konya Veremle Savaş Derneği'nin resmi web sayfasından alınmıştır.)

Şekil 15. Güzide Kuru Dispanseri binası (2024). (Konya Veremle Savaş Derneği'nin resmi web sayfasından alınmıştır.)

Tartışma ve Sonuç

Konya Veremle Savaş Derneği'nin kurulduğu 1948 yılı ülkede ve dünyada tüberküloz hastalığının ve ona bağlı ölümlerin pik yaptığı bir zaman dilimindedir. II. Dünya Savaşı'nın olumsuz etkilerinin giderilme çabaları, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin (1948) ilanı gibi gelişmeler devlet ve vatandaş arasında sosyal hak temelli bir sosyal politika anlayışı getirmiştir. Vatandaşlık haklarının gündeme gelmesi ve devletin yoksulluk sorununu kontrol altına alma çalışmalarının kapsamında yardımlaşma ve dayanışma, sosyal politika alanına dahil olmuştur.⁴³ Dünya Sağlık Örgütü'nün 1948'de kurulması ve II. Dünya Savaşı sonrası sağlık alanındaki artan uluslararası dayanışma, Türkiye Cumhuriyeti'nin veremle mücadeledeki kararlılığı ve veremle mücadelede dünya ile işbirliği yapması, ülkenin ekonomik darboğaz yaşamasına rağmen ülke genelinde veremle mücadele etmesi dernek faaliyetlerinin varlığını ve önemini artırmıştır.^{7,44}

Bu hastalığın sosyal boyutu göz önüne alındığında resmi sağlık kurumlarının yanında sivil toplum kuruluşlarının da destekleri hastalıkla mücadelede önem taşımaktadır.¹² Konya Veremle Savaş Derneği kuruluşundan bu yana bölgesinde tüberküloz konusunda bilinçlendirme ve eğitim faaliyetlerinin yaygınlaştırılması, tarama, aşılama, teşhis ve tedavi için gerekli altyapının oluşturulması, ihtiyaç sahibi hastalara sosyal yardım sağlanması konularında aktif rol oynamaktadır.

Mümtaz Bahri Koru'nun Konya'da Veremle Savaş Derneği'ni kurma girişimi toplumsal bir motivasyon sağlamış, Konya'nın ileri gelenlerini harekete geçirerek tüberkülozla mücadelede bir araya getirmiştir. Derneğin 1948 yılında 42 kurucu üye ile faaliyete başladığı halde, bir yıl gibi kısa süre içinde üye sayısını 600'e çıkarmasının, Konya'da veremle mücadele etmek için toplumsal bir farkındalık oluştuğunu gösterdiğini söyleyebiliriz.²⁵

Koru'nun hayat hikayesinden öğrendiğimize göre kendisi gençlik yıllarından başlayarak vefat ettiği 1962 yılına kadar toplum yararına olacağını düşündüğü faaliyetlere katılmıştır. İyi bir öğrenimin getirdiği özgüven ve vizyonerlikle Konya sosyal hayatındaki çağdaş gelişmelere katkıda bulunmuştur. Öncülük ettiği dernek faaliyetlerine, öğretmen olmasının getirdiği ayrıcalıklı, kendisine güvenen bir kitle destek olmuştur. Hatta hayatının son dönemlerinde sağlık durumu bozuk olduğu halde Konya'da Yeşilay Derneği'nin bir şubesinin açılması için girişimlerde bulunduğu ve genç dostlarına vasiyette bulunduğu da bilinmektedir. Yeşilay Konya şubesinin kuruluş çalışmalarına önyak olan Nevzad Ayasbeyoğlu'nun *"İspirtolu içki veremden daha az mı korkunçtur? Onunla mücadele Mümtaz Koru'nun hayırlı eserlerini desteklemek veya tamamlamak mahiyetinde bir hareket sayılmaya değer mi?"* sözleriyle seslenmesi Mümtaz Koru'nun vefatından sonra bile liderlik etme ve toplumu etkileme gücünü göstermektedir.⁴⁵

Mümtaz Bahri Koru, Yeni Konya gazetesinde 6 Şubat 1954 tarihli yazısında kendisinden şöyle bahsetmektedir:

"Birkaç gün önce yayınlanan (Bir Teklif) başlıklı yazınızı dikkatle okudum. Hakkımda göstermek lütfunda bulunduğunuz sevgi ve iltifata, en büyük teşekkürlerimi sunmayı bir borç ve samimiyetle mümtaziç önemli bir vazife bildim.

Hatırlatmak isterim ki güzel bir atalar sözümüz vardır. Balı parmağı uzun olan değil, kısmeti olan yer. Bu gibi hayırlı işleri de parası çok olan değil, herkeste mevcut millet aşkı, memleket sevgisi, normal haddinden çok aşmış taşkınlar -Bu günün en doğru zihniyetiyle- benim gibi coşkunlar yapar.

Fizyoloji ve patoloji edebiyatına girmiş (Fetichisme)in medlulu bence sabit birşeyde sapıklık ve deliliktir... Hekimlerin (Psychopathe) zümresine koydukları bu hastalar, iradelerine sahip olmayarak, şuursuzca fetişlerini bir maskot inancıyla ve uluhi bir hürmetle takdis ve hatta bir

*(Tabon) gibi perestiş ve tebcil ederler ve delice bağlanırlar. İşte bunlar gibi ben de bu aziz yurdumun ve onun sevimli evladının hayranı ve fedaisiyim ve bunların uğruna sonsuz bir aşk ve sevdâ ile bütün varlığımı harcamaya hazırım”.*⁴⁶

Koru, Mümtaz Kuru ve Güzide Kuru dispanserlerinin ve prevantoryumun hizmete girmesinde ve işleyişinin sağlanmasında kendine ait maddi kaynakları seferber etmesi ile örnek teşkil etmiştir. Üstelik Derneğin çok kısa sürede çağın gerektirdiği teknik aletlere ulaşmış, tüberküloz tanı ve tedavisinde yol aldığını gören Konya halkı farklı yöntemlerle derneğe katkı sağlamıştı. Faaliyet raporlarında tespit ettiğimiz 1949’da Muammer Karaca tiyatro hasılatı, 1950’de köyden bağışlanan buğdayların satışından elde edilen meblağlar, 1953’te Alkaran köyünden Ayşe teyzenin ölümünden sonra evini ve tüm menkulünü miras olarak derneğe bırakması, 1954’de Mehmet Önder’in *Mümtaz Kuru* isimli kitabının gelirleri... gibi farklı bağış yöntemlerini örnek gösterebiliriz.^{25,26,29,32}

Mümtaz Bahri Kuru, mücadeleci kişiliğin olumsuz yönü olarak değerlendirebileceğimiz baskıcılığı, Konya halkıyla ve çalıştığı kişilerle yaptığı paylaşım ve işbirliği ile dengelemiştir. Mehmet Önder kitabında Kuru’dan şöyle söz eder:

*“Onu kışın soğuşunda, yazın sıcağında bastonuna dayana dayana giderken görenler: Yine Mümtaz Bey, bir işin peşinde; demekten kendilerini alamazlardı”.*¹⁵

Mümtaz Bahri Kuru, Konya Veremle Savaş Derneği’nin kurma sürecinde görüldüğü üzere mücadeleci, idealist, fedakar, çevresindekilere ilham verici, kamuoyu oluşturma ve destek çekme özelliğine sahip bir kişi olup, yönetim ve karar almadaki liderliği, çalışmaların sürdürülebilirliğini sağlayacak uzun vadeli ve etkili stratejiler geliştirmesi ve diğer toplum yararına yaptığı faaliyetler ile Konyalıların gönlünde taht kurmuştur. Konya’da dönemin önde gelen kültür insanlarının ona ithafen yazıp besteledikleri eser bunun en güzel ispatlarından biridir (**Şekil 16**).

Mümtaz Bahri Kuru’nun yakın tarihimizde, Konya’da tüberkülozla mücadelede yapmış olduğu liderlik ile örnek bir kişilik gösterdiği, mücadelede önemli bir rol oynadığı ve rol model olduğu söylenebilir. Bu çalışmada dikkat çekildiği gibi, toplumsal etki ve tanınırlığa sahip şahısların, önderlik etme, bilgilendirme ve örnek olma fonksiyonlarını yerine getirerek, halk sağlığını ilgilendiren pek çok sorunun çözümünde etkili olacağını öngörebiliriz.

MÜMTAZ KORU'YA İTHAF

Söz: Feyzi HALICI Müzik: Arif Şahop ÖNTEM

Mareç OIRTIS

P. f. Tan-ri ka- lın-da- dır en gü- zel çağ- rı

P. f. Yar- dım a- te- şiy- le Yuğ- rul- muş bağ- rı

P. f. Yü- rü- yor en kut- sal gün- le- re dağ- ru

Bo- şa git- mez a- lın- te- ri göz nu- ru

A- dın- la bin ya- şa

ey Müm- taz Ko- ru

PL. Mareç: I I.

Tanı katındadır en güzel çağın,
Yardıma ateşle yağrulmuş bağı
Yürüyor en kutsal günlere doğru
Boş gitmez alınteri, göz nuru
Adınla bin yaşa ey Mümtaz Kuru.

PL. Mareç: 2 VI III

Ne dispensar, hastahane, okullar.
Açmış ellerini yetimler, dullar,
Boş yere gitmiyor paralar, pullar
Bir kervan gidiyor sonsuza doğru,
Adınla bin yaşa ey Mümtaz Kuru.

III

Vatan, millet diyen fert böyle olur
Emekle eriyen dert böyle olur
Zengin böyle olur, mert böyle olur
Cömert kullarını Tanrım sen kuru
Adınla bin yaşa ey Mümtaz Kuru

II.

Çıkarttığı sese bakın, tek elin
Bunca eserleri bir seyre gelin.
En elzemim, en hoşun, en güzelin
Gönüllere yağar oldu yağmurun
Adınla bin yaşa ey Mümtaz Kuru.

PL. Mareç: 3 VII VII

İyilikler her gayretin temeli,
Bu kutsal varlığın bitmez emeli:
Destanını tarihler söylemeli
Daim olsun tavazunun gururu,
Adınla bin yaşa ey Mümtaz Kuru.

IV

Arzuların etegine vardımı?
İmkânsızlık dörtçevreyisardımı
Sen yaparsın en samimi yardımı
Sen duyarsın en mukaddes süruru
Adınla bin yaşa ey Mümtaz Kuru

V

Girmez sahavet in gayesi, derse
Hep yardım içindir mutlak ne derse
Bir iş biter onun eli deşerse
Derdin sona ermesidir huzuru
Adınla bin yaşa ey Mümtaz Kuru

öldüğünde: Ruhuna bin rahmet aydın mümtaz kuru

Şekil 16. Mümtaz Kuru'ya ithafen sağlığında yazılmış eser (Yeğeni Sait Kuru'nun kişisel koleksiyonundan alınmıştır.)

Bilgi

Çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Dernek binasında arşiv belgeleriyle çalışmamıza yazılı izin veren dernek başkanı Mümtaz Kuru (Derneğin kurucusu Mümtaz Bahri Kuru'nun yeğeni), belgelere ulaşmamızda yardımcı olan Dernek yönetim kurulunda görevli Sait Kuru (yeğeni), Derneğin 1981-1994 tarih aralığında müdürü olan ve halen yönetim kurulunda bulunan Ahmet Çini, Dernek müdürü Mümtaz Hakan Çini, 30 yıldır Dernek bünyesinde çalışan Yurdanur Özkan'a, Koyunoğlu Müzesi ve Kütüphanesi arşiv görevlisi Ali Cahit Selvi ve Ali Ekici'ye çalışmamızdaki desteklerinden ötürü teşekkür ederiz.

Araştırmacı Katkı Oranı Beyanı

Berna Erayman: Fikir, tasarım, analiz ve yorum, kaynak taraması, makale yazımı.

Serap Şahinoğlu: Fikir, tasarım, danışmanlık, analiz ve yorum, kaynak taraması, makale yazımı, eleştirel inceleme.

Kaynaklar

1. Aksu M. Tıp tarihi açısından verem savaşı. Ankara: Gazi Üniv. İletişim Fakültesi Basımevi; 2007.
2. Etker Ş. İstanbul'un ilk Verem Savaşını Derneği: Ligue contre la Tuberculose (Phitisie pulmonaire) de Constantinople. Osmanlı Bilimi Araştırmaları 2020;21(2):225-247.
3. Köse H (2020). Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Türkiye'de veremle mücadele. T.C. Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi; Erzurum, 2020.
4. Yıldırım N, Gürkan M. Yataklı tedavi kurumları. In: Metintaş M, ed. Türk göğüs hastalıkları tarihi. İstanbul: Türk Toraks Derneği AVES Yayıncılık; 2012. pp:130.
5. Töre O. Osmanlı'dan Cumhuriyet'e bulaşıcı hastalıklarla savaşım. Klimik Dergisi 2021;34(1):1-12.
6. Arıkan A. Milli Türk Tıp Kongreleri (1923-1968) ve Türkiye sağlık politikalarına etkileri. İstanbul: Türkiye Tıp Akademisi; 2010.
7. Tuğluoğlu F. Cumhuriyetin ilk döneminde verem mücadelesi ve propaganda faaliyetleri. Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları 2008;13-14:1-24.
8. Umumi Hıfzıssıhha Kanunu 1930. Kanun Numarası: 1593 Kabul Tarihi: 24/4/1930 Yayımlandığı Resmi Gazete: Tarih: 6/5/1930 Sayı:1489 Yayımlandığı Düstur: Tertip: 3 Cilt: 1 Sayfa: 143 Erişim Adresi: mevzuat.gov.tr
9. Tekin AC. 1939-1950 yılları arasında Türkiye'de veremle mücadele faaliyetleri. Journal of Universal History Studies 2018;1(1):1-21.
10. Verem Savaşı Hakkında Kanun 1949. Kanun Numarası: 5368 Kabul Tarihi: 11/4/1949 Yayımlandığı Resmi Gazete:Tarih:15/4/1949 Sayı:7183 Yayımlandığı Düstur: Tertip: 3 Cilt: 30 Sayfa: 921 Erişim Adresi: mevzuat.gov.tr
11. Gökçe İT. Yedinci verem haftası. Yaşamak Yolu Dergisi 1952;195:2.
12. Genç Kuzuca İ, Şahinoğlu S, Aciduman A. Verem mücadelesinde sosyal yardım kurumları. Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi 2019;9(3):337-348.
13. Otlu B, Yakupoğulları Y. Türkiye'de verem savaşı. Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi, 2023; 13. Sanat ve Tarih Penceresinden Tüberküloz-100. Yıl Özel Sayısı:29-38
14. Lefromova O, Wais K, Kozak, M. Biographical articles in scientific literature: analysis of articles indexed in Web of Science. Scientometrics 2018;117:1695-1719.
15. Önder M. Mümtaz Kuru. Konya: Ülkü Basımevi;1954.
16. KonyaBüyükşehir Belediyesi, Konya Ansiklopedisi, 2020. Erişim adresi: www.konyapedia.com/makale/2854/kuru-mumta-bahri, Erişim Tarihi:25.9.2024
17. Gül M, Bayram A, Hakkoymaz O. Selçuklu' dan günümüze Konya'nın sosyo-politik yapısı. Konya: Konya İl Emniyet Müdürlüğü AR-GE Yayınları-1; 2003. pp:36.
18. Yılmaz M. Konya'da Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti ve Mümtaz Bahri Kuru. Konya: Çizgi Kitapevi; 2015.
19. Es S. "Hayal olmuş hakikatler; Konya İntibah ve Terakki Okulu hatıraları", (Selçuk Es'in 18 Nisan 1976 tarihinde Koyunoğlu Müzesi'ne bağışladığı kişisel koleksiyonundan daktilo yazısı ile yazılmış 2 sayfalık not) Demirbaş, No:17272.
20. Önder M. Bir kaybın peşinden Mümtaz Kuru, hayatı ve eserleri. Yeni Konya Gazetesi 1962;10 Ocak; s:2.
21. Uz MA. Konya kültürüne hizmet edenler. İçinde: Mümtaz Bahri Kuru (1888-1963). Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi; 2003. pp:53-56.
22. Aladağ İH. Tüberküloz meselesi. Konya Halkevi Kültür Dergisi 1945;10:24-25.
23. Konya Veremle Savaş Derneği Tüzüğü. Ülkü Basımevi 1949; Konya.
24. Gürses H. Verem Savaş Dernekleri ve üniversitelerin tüberküloz kontrolündeki yeri. In: Kocabaş A, ed. Tüberküloz Kliniği ve Kontrolü. Adana: Çukurca Üniversitesi Basımevi; 1991. pp:461-463.
25. Konya Veremle Savaş Derneği 1949 yılı faaliyet raporu.
26. Konya Veremle Savaş Derneği 1954 yılı faaliyet raporu.
27. Aladağ İH. Tıbbın gidişi ve sağlığımız. Konya Halkevi Kültür Dergisi 1948;2(115):7-8.
28. Botsalı EŞ. Kefenin cebi yok. Yeni Konya Gazetesi 1954; 21 Temmuz; s:3
29. Konya Veremle Savaş Derneği 1950 yılı faaliyet raporu.
30. Konya Veremle Savaş Derneği 1951 yılı faaliyet raporu.
31. Konya Veremle Savaş Derneği 1952 yılı faaliyet raporu.
32. Konya Veremle Savaş Derneği 1953 yılı faaliyet raporu.
33. Konya Veremle Savaş Derneği 1955 yılı faaliyet raporu.
34. Konya Veremle Savaş Derneği 1956 yılı faaliyet raporu.
35. Konya Veremle Savaş Derneği 1957 yılı faaliyet raporu.
36. Konya Veremle Savaş Derneği 1958 yılı faaliyet raporu.
37. Konya Veremle Savaş Derneği 1959 yılı faaliyet raporu.
38. Konya Veremle Savaş Derneği 1960 yılı faaliyet raporu.
39. Konya Veremle Savaş Derneği 1961 yılı faaliyet raporu.

40. Konya Veremle Savaş Derneği 1962 yılı faaliyet raporu.
 41. Konya Veremle Savaş Derneği Tüzüğü. Karınca Matbaası 2011; Konya
 42. Konya Veremle Savaş Derneği. Erişim adresi: www.konyaveremlesavas.org.tr, Erişim Tarihi:25.9.2024
 43. Başaran K. Dönüşen devletin yeni sosyal politika aracı: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı. Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi 2022;14(27):259-275.
 44. Kılıçaslan Z, Koçoğlu F. Türkiye’de Verem Savaşında derneklerin rolü. In: Özkar Ş, Kılıçaslan Z, eds. Tüberküloz. İstanbul:Toraks Kitapları-11; 2010. pp:673-679.
 45. Ayasbeyoğlu N. Rahmetli Mümtaz Kuru ve Yeşilay. Yeni Konya Gazetesi 1962; 7 Şubat; s:2.
 46. Kuru M. Teklife cevap. Yeni Konya Gazetesi 1954; 6 Şubat; s:1-2.

Ek 1

T.C. Resmî Gazete

Kuruluş tarihi: 7 Ekim 1936 - 1920

İdare ve yazı işleri için Başbakanlık Neşriyat ve Müdavenat Umum Müdürlüğüne müracaat olunur	21 NISAN 1949 PERŞEMBE	Sayı : 7188
---	---------------------------	-------------

Bakanlar Kurulu Kararları

3
Karar Sayısı: 9034

Hüsnü oğlu Ahmet Hikmet Açıkgöz'ün Türk vatandaşlığından çıkarılması hakkında 16/1/1940 tarihli ve 165 sayılı kararın kaldırılması; İçişleri Bakanlığının 4/3/1949 tarihli ve 73112-50/1998-1034 sayılı yazısı üzerine, Bakanlar Kurulunun 24/3/1949 tarihli toplantısında kararlaştırılmıştır.

24/3/1949

CUMHURBAŞKANI İSMET İNÖNÜ			
Başbakan Ş. GUNALTAY	Devlet Bakanı Başbakan Yardımcısı N. ERİM	Devlet Bakanı N. SUMER	Adalet Bakanı F. SIRMEN
Millî Savunma Bakanı H. ÇAKIR	İçişleri Bakanı E. ERİŞİRGİL	Dışişleri Bakanı N. SADAĞ	Maliye Bakanı İ. R. AKSAL
Millî Eğitim Bakanı T. BANGUOĞLU	Bayındırlık Bakanı Ş. ADALAN	Eko. ve Ticaret Bakanı C. S. BARLAS	Sağ. ve S. Y. Bakanı Dr. K. BAYIZIT
G. ve Tekel Bakanı Dr. F. Ş. BÜRGE	Tarım Bakanı C. ORAL	Ulaştırma Bakanı Dr. K. SATIR	Çalışma Bakanı R. Ş. SİRER

3
Karar Sayısı: 9035

11/6/1891 tarihinde Düsseldorf'ta doğmuş olan Peter Hen kızı Alman uyruğu Katerina Turfan'ın Türk vatandaşlığına alınması; İçişleri Bakanlığının 73116-92/2001/1037 sayılı ve 4/3/1949 tarihli yazısıyla yapılan teklifi üzerine, 1312 sayılı kanunun 5 nci maddesine göre, Bakanlar Kurulunun 24/3/1949 tarihli toplantısında kararlaştırılmıştır.

24/3/1949

CUMHURBAŞKANI İSMET İNÖNÜ			
Başbakan Ş. GUNALTAY	Devlet Bakanı Başbakan Yardımcısı N. ERİM	Devlet Bakanı N. SUMER	Adalet Bakanı F. SIRMEN
Millî Savunma Bakanı H. ÇAKIR	İçişleri Bakanı E. ERİŞİRGİL	Dışişleri Bakanı N. SADAĞ	Maliye Bakanı İ. R. AKSAL
Millî Eğitim Bakanı T. BANGUOĞLU	Bayındırlık Bakanı Ş. ADALAN	Eko. ve Ticaret Bakanı C. S. BARLAS	Sağ. ve S. Y. Bakanı Dr. K. BAYIZIT
G. ve Tekel Bakanı Dr. F. Ş. BÜRGE	Tarım Bakanı C. ORAL	Ulaştırma Bakanı Dr. K. SATIR	Çalışma Bakanı R. Ş. SİRER

3
Karar Sayısı: 9038

«Balıkesir Veremle Savaş Derneği» nin genel menfaatlere yarar derneklerden sayılması, İçişleri Bakanlığının 81-175/68 sayılı ve 4/2/1949 tarihli yazısı ve Danıştay Genel Kurulunun 49/68-65 sayılı ve 7/3/1949 tarihli kararı üzerine, 3512 sayılı kanunun 37 nci maddesine göre, Bakanlar Kurulunca 9/4/1949 tarihinde kararlaştırılmıştır.

9/4/1949

CUMHURBAŞKANI İSMET İNÖNÜ			
Başbakan Ş. GUNALTAY	Devlet Bakanı Başbakan Yardımcısı N. ERİM	Devlet Bakanı N. SUMER	Adalet Bakanı F. SIRMEN
Millî Savunma Bakanı H. ÇAKIR	İçişleri Bakanı E. ERİŞİRGİL	Dışişleri Bakanı V. N. SUMER	Maliye Bakanı İ. R. AKSAL
Millî Eğitim Bakanı T. BANGUOĞLU	Bayındırlık Bakanı Ş. ADALAN	Eko. ve Ticaret Bakanı C. S. BARLAS	Sağ. ve S. Y. Bakanı Dr. K. BAYIZIT
G. ve Tekel Bakanı Dr. F. Ş. BÜRGE	Tarım Bakanı C. ORAL	Ulaştırma Bakanı Dr. K. SATIR	Çalışma Bakanı R. Ş. SİRER

3
Karar Sayısı: 9039

«Konya Veremle Savaş Derneği» nin genel menfaatlere yarar derneklerden sayılması, İçişleri Bakanlığının 81-175/81 sayılı ve 12/2/1949 tarihli yazısı ve Danıştay Genel Kurulunun 49-69/66 sayılı ve 7/3/1949 tarihli kararı üzerine, 3512 sayılı kanunun 37 nci maddesine göre, Bakanlar Kurulunca 9/4/1949 tarihinde kararlaştırılmıştır.

9/4/1949

CUMHURBAŞKANI İSMET İNÖNÜ			
Başbakan Ş. GUNALTAY	Devlet Bakanı Başbakan Yardımcısı N. ERİM	Devlet Bakanı N. SUMER	Adalet Bakanı F. SIRMEN
Millî Savunma Bakanı H. ÇAKIR	İçişleri Bakanı E. ERİŞİRGİL	Dışişleri Bakanı V. N. SUMER	Maliye Bakanı İ. R. AKSAL
Millî Eğitim Bakanı T. BANGUOĞLU	Bayındırlık Bakanı Ş. ADALAN	Eko. ve Ticaret Bakanı C. S. BARLAS	Sağ. ve S. Y. Bakanı Dr. K. BAYIZIT
G. ve Tekel Bakanı Dr. F. Ş. BÜRGE	Tarım Bakanı C. ORAL	Ulaştırma Bakanı Dr. K. SATIR	Çalışma Bakanı R. Ş. SİRER